

ZNEUŽITÍ VÝKLADU PRÁVA

TEREZIE SMEJKALOVÁ

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Texty zákonů jako jazykové produkty před jakoukoli svou aplikací podléhají interpretaci. Interpretace poskytuje interpretujícím (nejčastěji samozřejmě soudům) prostor, ve kterém se mohou pohybovat a ovlivňovat tak význam a obsah textů. Tento prostor je možné zneužít. Na teoretické úrovni, každé zneužití práva je – záměrnou – desinterpretací textu. Tento příspěvek se zaměří na otázku zneužití práva jako zneužití textu. Ze speciálních problémů, které se v rámci tohoto kontextu nabízejí, se tento příspěvek dále zaměří na otázku formalismu v interpretaci.

Key words in original language

Interpretace, zneužití výkladu, formalismus, text.

Abstract

The texts of statutes are language products in their own right and, as such, they are liable to interpretation before they can be applied. The act of interpretation allows a space in which the interpreters (often judges) can move and influence final meanings of the texts. This space can be misused. On the theoretical level, every “abuse of law” or “abuse of right” can be perceived as a misinterpretation of texts. This paper will focus on these issues and will discuss a question if and how can be such misinterpretations described as misuse of law/right. Of special related issues, this paper will address the issue of formalism in interpretation.

Key words

Interpretation, misuse of interpretation, formalism, text.

Text právního předpisu zachycuje právo (subjektivní oprávnění a povinnosti) do jazykové podoby. Dosazuje jej do určitého kontextu, který tvoří ostatní právní předpisy, judikatura a další součásti daného právního systému a kultury.

Jakékoli realizaci práva musí předcházet jeho interpretace: ať už se bude jednat o realizaci určitého oprávnění, kterým subjekt disponuje (subjektivní právo) nebo o autoritativní aplikaci práva soudy nebo orgány veřejné správy. Interpretaci lze tedy považovat za prostor, ve kterém se jazykově vyjádřené formě právní normy dodává konkrétní význam. K interpretaci jednotlivých ustanovení nedochází v právním a myšlenkovém (politickém, kulturním atd.) vzduchoprázdnu. S ohledem na právní tradici systému, ve kterém k interpretaci dochází, musí brát interpret v potaz i další skutečnosti

jakými jsou například ostatní platné právní předpisy, Ústava, právní principy, jiné normativní systémy, dobová kulturně-spoločenská situace atp. V případě, že interpret dojde k takovému významu práva, který je v rozporu s některou z těchto skutečností, může se jednat o vadnou interpretaci.¹ Pro účel tohoto textu bude závadnost interpretace definována následujícím způsobem: v rámci procesu interpretace vyloučí interpret z úvahy určitý kontext a výkonem takto interpretovaného práva následně dochází k obcházení zákona, popření dobrých mravů a dalších možných forem zneužití.² Na obecné rovině lze tedy říci, že tím, že text (ustanovení) interpretují bez vztahu ke kontextu, zde dochází ke zneužití výkladu textu a následně ke zneužití textu samotného.

Interpretace textu probíhá právě s ohledem na jeho kontext. Například vlastnické právo má povahu absolutního práva. Samo o sobě znamená oprávnění k jakémukoli nakládání s vlastnictvím. V kontextu, který naznačuje Listina základních práva a svobod (Listina) ale „vlastnictví zavazuje“ (čl. 11/3) a nesmí ho být „zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.“ Těchto omezení vlastnického práva (a dalších práv) ale nesmí být zneužito k jiným účelům, než pro které byly stanoveny (čl. 4/4 Listiny). Kontext Listiny dílčí text vlastnického práva omezuje.

Základní otázkou, která se nabízí je pak otázka rozsahu kontextu: jsou jím pouze texty psaného práva? Judikatura? Abstraktní právní principy, které je sice možné považovat za inherentní součást „svrchovaného, jednotného a demokratického právního státu“ (čl. 1/1 Ústavy ČR), ale které ještě nebyly začleněné do žádné psané - textuální formy?

1. PRÁVO JAKO TEXT

V postmoderním filosofii se objevuje myšlenka, že pojem textu nelze limitovat pouze na to, co je zachyceno psanou formou. Všechno, co nás obklopuje lze považovat za text. „Každá událost je text, celá společnost je text, celý svět je text. ... Prakticky neexistuje nic, co by nemohlo být

¹ Jednu z přijímaných představ o závadnosti interpretace lze nalézt např. v Harvánek, J. a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk 2008, s. 366. Pro účely tohoto textu bude ale závadnost chápána poněkud jinak, viz výše v textu.

² Srov. Pulkrábek, Z. *Zákaz zneužití práva v rozporu s jeho účelem*, Praha: Eurolex Bohemia, 2007. Závadnost může spočívat v nejrůznějších okolnostech: v rozporu s účelem práva, v rozporu s dobrými mravy, v hrubém nepochopení mezi užitek, který realizace práva přinese oprávněnému a újmou, kterou přinese povinnému, realizace nešetřná k zájmům povinného, rozpor s veřejným pořádkem apod. (s. 115) Z velice obecného jazykového vymezení těchto okolností je patrné, že zda bude v jednotlivém případě dána závadnost – a tedy půjde o zneužití práva – záleží na dobových, kulturních a společenských okolnostech, které můžeme souhrnně nazvat „právně-politickými idejemi“ (s. 42).

textem. Z tohoto úhlu pohledu přirozeně vyplývá, že jakýkoli text lze vztahovat k jakémukoli jinému textu.³ Navíc, jak píše Jacques Derrida, textu lze porozumět pouze tehdy, vztáhneme-li jej k dalším textům, ze kterých čerpá svá témata, pojmy a koncepty.⁴ Tento postoj vyplývá z přesvědčení, že lidské vnímání reality se děje pouze skrze jazyk. Derridovo prohlášení, že „mimo text není nic“ (*there is nothing outside the text*), znamená, že „každý referent, celá realita má strukturu diferenční stopy (*differential trace*) a není možné odkazovat na tuto realitu jinak než skrze interpretativní zkušenost“.⁵ Toto chápání směřuje k tzv. interpretativnímu universalismu, který za vším, čím se zabýváme, za vším naším jednáním a myšlením, vidí interpretaci.⁶

Tento přístup není de facto ničím novým: lingvistika pracuje s pojmem tzv. sémantického (sémiotického) trojúhelníku, který se používá jako model vyjadřující základní vztah mezi objektivní realitou, myšlením a jazykem. Mezi jazykem (symbolem) neexistuje žádné přímé spojení s realitou (referentem). Toto spojení je možné pouze skrze myšlení (koncept).

Jestliže je právo text, kterému je možné porozumět jen v souvislosti s ostatními texty, pak všechno, co jej obklopuje je oním kontextem, bez něhož jej nelze interpretovat a následně realizovat.

Otázku kontextu je tedy třeba zpřesnit na otázku relevance kontextu, která však potom bude vždy určitým umělým omezením.

Tázáním se po relevanci kontextu se dostáváme do roviny, která je reflektovaná i v základním rozporu právní filosofie – sporu mezi pozitivním a přirozeným vnímáním práva. Tyto dva přístupy bývají často považovány za vzájemné protiklady: buď je pravdivý jeden nebo druhý. Tento přístup je lidskému myšlení vlastní:

„...základními prvky myšlení a jazyka jsou dvojice protikladných konceptů, jako přítomnost / nepřítomnost, pravda / lež, stejný / jiný, jeden/mnoho, mužský/ženský...Můžeme tomu říkat princip opozice...Tyto dvojice protikladů jsou považovány za výlučné logické alternativy ovládané principy identity ($A=A$) a neodporování (nic není A a zároveň $ne-A$). Tomuto jevu můžeme říkat princip logického vyloučení. Například přítomnost vylučuje nepřítomnost...všechny tyto základní dvojice jsou

³ Kim, K. L. Caged in our own signs: a book about semiotics, Westport: Ablex Publishing Corporation, 1996, s. 90.

⁴ Gutting, G. French philosophy in the twentieth century. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 296

⁵ Gutting, G. French philosophy in the twentieth century. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 305-306

⁶ Škop, M. Právo v postmoderní situaci, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 162.

asymetrické v tom smyslu, že jeden ze členů dvojice má v určitém podstatném smyslu přednost před tím druhým... Toto je princip přednosti.⁷

Derrida a s ním další filosofové dekonstrukce pak boří tyto zaběhlé opozice tím, že „ukazují, jak texty založené na těchto binárních opozicích samy porušují jak princip vyloučení tak princip přednosti“⁸ a tedy že tyto opozice mohou být zavádějící a v mnoha případech tak omezovat teoretické uvažování. V kontextu autoritativní aplikace práva soudy (který nás teď zajímá především) je možno sledovat často citovanou a využívanou dichotomii formalismus/*policy*. Tato dichotomie mimo jiné slouží jako srovnávací základ pro styly soudních rozhodnutí v různých právních systémech: například odůvodnění soudních rozhodnutí v *common law* a v kontinentálních systémech bývají často klasifikována podle toho, zda preferují formální (formalismus) nebo ideologické argumenty (*policy*).⁹

Formální argumenty v odůvodnění rozhodnutí souvisí nejúžeji právě s interpretací textů práva. Formalismus v interpretaci bývá často kritikou redukován na doslovné čtení textů bez ohledu na kontext a jejich následnou mechanickou aplikaci: formalismus je tedy ztotožňován s takovým druhem soudního odůvodňování, které se tváří striktně deduktivně a důvody svého rozhodnutí schovává za jednoduchý sylogismus.¹⁰

Pojem formalismus (jak píše Weinrib) se často používá jako jemnější synonymum k pojmu zneužití. Problémem je, že formu (a tedy i formalismus) nelze tak docela z práva vyloučit: právo propojuje jednotlivé subjekty formální sítě konceptů, principů a procesů, které tvoří a vymezují právní vztahy (v širším slova smyslu: nikoli pouze soukromoprávní vztahy, ale jakékoli vztahy mezi subjekty, které jsou regulovány právem).¹¹ V souvislosti s používanými dichotomiemi sám termín formalismus navádí k určitému kontrastu mezi „formálním“ a „materiálním“ (příp. „antiformálním“). V kontextu interpretace práva pak tato dichotomie bývá

⁷ Gutting, G. French philosophy in the twentieth century, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 293-294.

⁸ Gutting, G. French philosophy in the twentieth century, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 294.

⁹ Analýza M. Lasser odkrývá, že preference jednoho (formalismu nebo *policy*) a současná ostrakizace druhého neznamena, že by například kontinentální systém stavěl čistě na formálních argumentech a *common law* na argumentech ideologických. Zcela v souladu s metodou dekonstrukce ukazuje, jak oba systémy vlastně používají oba druhy argumentů a tak porušují princip vyloučení. Viz Lasser, M. „Lit. Theory” put to the Test: A Comparative Literary Analysis of American Judicial tests and French Judicial Discourse, 111 Harv. L. Rev. 687 1997-1998.

¹⁰ Srov. Chagoyan, R. L. Comments on Panel IV Legal Formalism. In 77 Rev. Jur. U. P. R. 479, 2008, s. 480.

¹¹ Weinrib, E. J. The Jurisprudence of Legal Formalism. In 16 Harv. J. L. & Pub. Pol'y 583, 1993, s. 584.

formulována jako označení lpění na doslovném čtení textu na úkor jeho účelového čtení. Formální – jazyková – gramatická – metoda interpretace soupeří s neformální – materiální – účelovou interpretací. Jak píše Kühn, formalismus „je poznamenán snahou o metodologickou čistotu interpretace psaného práva ... Usiluje proto o akceptaci jen takových metod, které s textem více (metoda jazyková a systematická) či méně (metoda historická...) bezprostředně souvisí (lexikální koncepce interpretace právního předpisu).“¹² Ani formalistická interpretace v tom nejužším slova smyslu není a nemůže být prováděna bez ohledu na kontext: výklad systematický „usuzuje o významu výrazu z umístění právní normy v příslušném právním předpisu, popř. vůbec v systému práva“.¹³ Ani čistě gramatický výklad není výklad, který se obejde bez ohledu na kontext: gramatická pravidla daného jazyka mají podstatný vliv na významy pojmů a tedy i celého textu.

Jako protiklad (druhý člen binární opozice) k formalistické interpretaci (představované především výkladem gramatickým) bývá často kladena především interpretace účelová. Jak píše Kühn,

„[o]tevřené používání úvah teleologických a obdobných, které se zabývají účelem a smyslem normy, právněpolitickými důvody, pro které byla norma přijata, jejími společenskými a ekonomickými funkcemi, aplikace nepsaných principů, ale též úvahy o ústavnosti norem, lze proto označit jako úvahy neformalistické.“¹⁴

2. PRAKTICKÁ ODBOČKA DO JUDIKATURY

Rozsah relevantního kontextu pro interpretaci právních předpisů je diskutován také v judikatuře. Ústavní soud v nálezu IV.ÚS 535/05 uvádí: „Rozhodování obecných soudů se musí uskutečňovat nejen v zákonném, ale prioritně v ústavním rámci, jehož součástí je i právo na spravedlivý proces..., v jehož rámci musí být vyloučena mimo jiné i libovůle v rozhodování.“ Pojem libovůle, nebo svévole, je mimo jiné vztahován i k interpretaci a rozumí se jí:

- a. interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (příkladem čehož je *přepjatý formalismus*),
- b. interpretace ocitající se v extrémním nesouladu s právní praxí,

¹² Kühn, Z. A zase ten formalismus. (4) Interpretační formalita: úvod. Dostupné z <http://jinepravo.blogspot.com/2007/09/zase-ten-formalismus-4-interpretan.html>.

¹³ Knapp, V. Teorie práva, Praha: C.H.Beck, 1995, s. 171.

¹⁴ Kühn, Z. A zase ten formalismus. (4) Interpretační formalita: úvod. Dostupné z <http://jinepravo.blogspot.com/2007/09/zase-ten-formalismus-4-interpretan.html>.

c. interpretace ocitající se v extrémním nesouladu s doktrínou obecně akceptovaných výkladových metod,

d. interpretace a aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsensuálně akceptovaném významu (v tom rámci i odklonu od ustálené judikatury, aniž by byly dostatečně vyloženy důvody, na základě nichž soud výkladovou praxi dosud převažující a stabilizovanou odmítá).

Ústavní soud také zdůrazňuje povinnost obecných soudů interpretovat jednotlivá ustanovení právních předpisů z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod, které "prozařují" celým právním řádem.¹⁵

Podobný názor lze najít i například v nálezu III.ÚS 224/98, kde Ústavní soud uvádí:

„Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě.“

Ve stejném duchu uvádí také náleze I.ÚS 189/05, že:

„rozhodnutí obecného soudu je možno považovat za protiústavní, pokud by byly právní závěry výsledkem takové ... interpretace a aplikace, jež vybočují z mezí ústavnosti, svévolné interpretace příslušného ustanovení právního předpisu nebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, např. přepjatý formalismus.“

Tato a další podobná tvrzení, která se objevují v judikatuře Ústavního soudu, ústí ve výslovné formulaci principu, která se objevuje v nálezu Pl.ÚS 19/08 a který vychází z čl. 9/3 Ústavy České republiky. Soud v tomto rozhodnutí zdůrazňuje otázku jednoty ústavního pořádku, což znamená, že při interpretaci je třeba vždy brát v úvahu všechna ustanovení ústavního pořádku a jejich působení vykládat ve vzájemných souvislostech, nikoliv je vytrhávat z kontextu působení celé Ústavy. Tyto úvahy soudu nejsou nepodobné postmoderním úvahám o vzájemné provázanosti textů, kde textu nelze porozumět bez dalších textů, ze kterých čerpá svá témata, pojmy a koncepty.¹⁶ Slovy Ústavního soudu: „Ústavní texty jsou významově spojeny

¹⁵ Viz náleze Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. IV.ÚS 535/05.

¹⁶ Gutting, G. French philosophy in the twentieth century, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 296.

a opírají se o sebe jako jednotlivé stavební elementy celku, jenž vytváří novou kvalitu, někdy odlišnou od jeho jednotlivých součástí.¹⁷ Ustanovení právních předpisů tedy v demokratickém právním státu nelze interpretovat takovým způsobem (i kdyby taková interpretace byla v případě gramatického čtení textu ustanovení možná), jenž by vedl k odstranění nebo ohrožení základů demokratického právního státu. Článek 9/3 Ústavy tedy *principem zákazu zneužití výkladu* vymezuje mantinely pro interpretaci textů práva a použití souvisejících kontextů. Na základě tohoto principu je tedy třeba odmítnout takové výklady, které by na základě použití jakékoli výkladové metody, zvláště pak čistě gramatického čtení (viz opakovaný důraz na „*přepjatý formalismus*“ objevující se v judikatuře ÚS) textu došel k takovému výsledku, který by byl v rozporu s těmito mantinely.¹⁸

Za zneužití výkonu práva považuje judikatura takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu.¹⁹ Z tohoto výroku vyplývá, že relevantním kontextem pro výklad textu práva je mimo jiné i účel a smysl daného ustanovení. Soudy využívají tohoto účelu a smyslu, aby došly ke skutečnému právnímu významu textu vedle jeho další možných sémantických významů.²⁰ Relevantní kontext gramatických pravidel se v českém právním systému tedy s ohledem na Ústavu a následnou judikaturu rozšiřuje o rovinu „účelu a smyslu“.

3. PŘÍKLAD

Příklady vadných interpretací ve výše naznačeném smyslu lze vysledovat i rozhodnutích českých soudů. Často uváděným příkladem, kdy došlo ke zneužití výkladu práva soudy, jsou restituční spory, kde Ústavní soud dovozoval povinnost tzv. ústavně konformního výkladu. Šlo o situace, kdy zákon upravoval restituci majetku osob, kterým byl sice konfiskován majetek z důvodu ztráty státního občanství, ale které občanství nabyly zpět. Soudy tato ustanovení vykládaly až příliš formalisticky a nepřiznávaly restituci majetku osobám, které občanství nikdy neztratily. Právě v nálezu k této věci Ústavní soud konstatoval, že: „[v] situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle čl. 10

¹⁷ Viz nálezu Ústavního soudu ze dne 26.11.2008 sp. zn. Pl. ÚS 19/08, odstavec 92.

¹⁸ Jednou z možných a obvyklých metod napomáhajících překlenutí eventuálních sporných míst je zásada ústavně konformní interpretace.

¹⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1302/2008; dále srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99, nebo ze dne 3. 1. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1265/2007.

²⁰ Barak, A. *Purposive Interpretation in Law*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, s. 182.

Ústavy České republiky a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem soudů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem.²¹

Pro ilustraci velice zvláštní interpretace textu práva soudy (a zvláštního zacházení s možným kontextem) mi dovoluje uvést následující příklad. V českém právním prostředí se lze setkat s případy, kdy české soudy vykládají občanský soudní řád tolerantněji ve prospěch soudů samotných, a tedy v neprospěch účastníka – jednotlivce. Konkrétně se jedná o otázku formy úkonu.

Podle občanského soudního řádu může účastník, pokud mu zákon v tomto směru neukládá povinnost konkrétní formy, činit úkony jakoukoli formou. V možných případech nejasností má přednost obsah před formou: v § 41/2 se uvádí, že každý úkon posuzuje soud podle jeho obsahu, i když je úkon nesprávně označen. Pro úkony soudu žádné takové ustanovení občanský soudní řád neobsahuje a z Listiny základních práv a svobod (čl. 2: „Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“) vyplývá, že soud musí činit úkony pouze takovou formou, kterou mu zákon stanoví. Přesto se setkáváme s přetrvávající praxí soudu, která platebním rozkazem rozhoduje i o tzv. kvalifikované výzvě, o které podle občanského soudního řádu má rozhodovat usnesením. O tomto problému se velice podrobně diskutuje jinde,²² proto si dovoluji na něj v toto chvíli odkázat a navázat následující úvahou. Tato otázka je diskutována především proto, že se velice často stává, že účastník, očekávající u kvalifikované výzvy, jejíž ignorování může vést k rozsudku pro uznání, v zákoně uvedenou formu, často přehlédne její zahrnutí jako zvláštní bod ve výroku platebního rozkazu. Shledávám jako alarmující, že je tato soudní praxe navíc podepřena judikaturou Nejvyššího soudu.²³ Za všechna rozhodnutí vybírám následující rozhodnutí:

"Pokud soud prvního stupně ve výroku platebního rozkazu uložil žalované pro případ, že podá odpor, povinnost podat vyjádření podle ustanovení § 114b o. s. ř., pak uvedená skutečnost, tedy forma rozhodnutí, nemění nic tom, že zmíněná část rozhodnutí má povahu usnesení (sic!), a to bez ohledu na formální označení. Závěr, podle něhož má výrok platebního rozkazu v části obsahující výzvu k vyjádření, povahu usnesení, pak znamená splnění požadavku kladeného § 114b o. s. ř. na formu tohoto rozhodnutí. Přitom je bez právního významu, zda toto usnesení je samostatným rozhodnutím, nebo zda je pojato do platebního rozkazu (do jediného písemného

²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 48/95.

²² Rozbora, M. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi. In Právní rozhledy 7/2010.

²³ Viz například rozsudky NS sp. zn. 32 Odo 890/2003 nebo sp. zn. 32 Odo 616/2003 a usnesení NS sp. zn. 30 Cdo 2602/2004. Více viz Rozbora, M. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi.

vyhotovení rozhodnutí), když v tomto směru občanský soudní řád žádné další podmínky nestanoví."²⁴

Je ale výsledkem vadné úvahy pátrat po těchto "dalších podmínkách" pouze v kontextu občanského soudního řádu, když (jak bylo uvedeno výše) kontext č. 2 Listiny stanoví podmínky jasně.

Z nedávné zkušenosti vím (ačkoli zatím vzhledem k probíhajícímu řízení tuto informaci nelze doložit písemně), že soudy si jsou vědomy problematičnosti této praxe. Soudce při ústním jednání doslova uvedl, že „Nejvyšší soud nám to zatím toleruje.“ Ve stejném řízení, ve kterém si soud takto pokřiveně vykládal otázku zahrnutí kvalifikované výzvy do výroku platebního rozkazu navíc omezil práva účastníka tím, že nedodržel podmínku § 41/2 občanského soudního řádu o posuzování jeho úkonů podle obsahu, když odmítl jeho žádost o prodloužení lhůty pro zpracování vyjádření pro nedostatek formy. (Účastník v odporu proti platebnímu rozkazu uvedl, že jej „pro složitost příslušné problematiky ... doplní o jeho podrobné písemné odůvodnění dodatečně“ a soud dospěl k závěru, že - podle § 114b/5 - účastník nesdělil soudu, že mu „brání vážný důvod k včasnému podání požadovaného vyjádření“.) Takto tedy svévolnou interpretací – zneužitím výkladu práva – (ať už přepjatě formalisticky nebo nepodloženou analogií) dochází k porušení práv jednotlivce.

4. ZÁVĚR

Právo je možno považovat za text: nejenže je pozitivní právo textem i subjektivní práva jsou inkorporována do určitých forem. Jejich spojujícím prvkem je fakt, že aby mohly být použity (aby zákon mohl být aplikován a subjektivní právo vykonáno), musí být jako texty nejprve interpretovány. Jakémukoli textu (tedy i právnímu) nelze porozumět bez jeho vztahu ke kontextu. Tento příspěvek se zamýšlí nad problematikou formalismu v interpretaci v kontextu postmoderního přístupu k právu jako textu a vymezeních, která formuluje judikatura českých nejvyšších soudních institucí. Přesto, že forma je právu (i interpretaci) inherentní, „formalismus“ se setkává s kritikou. K tomuto pojmovému nesouladu je možno přistoupit za pomoci metody dekonstrukce: udělat krok za jednoznačnou preferenci nebo odmítnutí formalistické nebo účelové interpretace v souladu s Lasserovým přesvědčením, že interpretace textu nesmí být pouze jednosměrnou aplikací doslovného a gramatického čtení, ale musí zahrnovat smysluplnou interakci textu s vnějšími politickými a hodnotovými kontexty (*policy considerations*).²⁵

²⁴ Viz rozsudek NS sp. zn. 32 Odo 890/2003.

²⁵ Lasser, M. „Lit. Theory” put to the Test: A Comparative Literary Analysis of American Judicial tests and French Judicial Discourse, 111 Harv. L. Rev. 687 1997-1998, s. 764.

Navíc, jak upozorňuje Knapp, předmětem interpretace není právní norma; „právní norma je jako předmět poznání *výsledkem* interpretace právního předpisu.“²⁶ V rovině této úvahy, pokud se interpret dopustí dezinterpretace (zneužije výkladu textu), vůbec neaplikuje právo, ale dopouští se svévole.

Literatura:

- Barak, A. Purposive Interpretation in Law, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2005, ISBN 0-691-12007-2.
- Gutting, G. French philosophy in the twentieth century, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, ISBN 0 521 66212 5.
- Harvánek, J. a kol. Teorie práva, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-104-5.
- Chagoyan, R. L. Comments on Panel IV Legal Formalism. In 77 Rev. Jur. U. P. R. 479, 2008.
- Kim, K. L. Caged in our own signs: a book about semiotics, Westport: Ablex Publishing Corporation, 1996, ISBN 1-56750-214-8.
- Knapp, V. Teorie práva, Praha: C.H.Beck, 1995, ISBN 80-7179-028-1.
- Kühn, Z. A zase ten formalismus. (4) Interpretační formalita: úvod. Dostupné z <http://jinepravo.blogspot.com/2007/09/zase-ten-formalismus-4-interpretan.html>
- Lasser, M. „Lit. Theory” put to the Test: A Comparative Literary Analysis of American Judicial tests and French Judicial Discourse, 111 Harv. L. Rev. 687 1997-1998.
- Pulkrábek, Z. Zákaz zneužití práva v rozporu s jeho účelem, Praha: Eurolex Bohemia, 2007.
- Rozbora, M. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi. In Právní rozhledy 7/2010, s. 255.

²⁶ Knapp, V. Teorie práva, Praha: C.H.Beck, 1995, s. 168; podobně i Šejvl, M. Jak udělat spravedlnost slovy, s. 187: "*Právo [je] tedy vlastně výsledkem interpretace zákonných textů.*"

- Šejvl, M. Jak udělat spravedlnost slovy. In Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi, (2002 : Milovy, Sněžné, Žďár nad Sázavou, Česko). Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 183-194.
- Škop, M. Právo v postmoderní situaci, Brno: Masarykova univerzita, 2008, ISBN 978-80-210-4543-9.
- Weinrib, E. J. The Jurisprudence of Legal Formalism. In 16 Harv. J. L. & Pub. Pol'y 583, 1993.

Contact – email

smejkalova@mail.muni.cz